

Dezső Krisztina – Schmelczner-Pohánka Éva

A Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény képadatbázisa (eKÉPEK)

A pécsi egyetemtörténeti relikviák gyűjtésének története nem új keletű a Pécsi Tudományegyetemen, 2010 nyaratól pedig hivatalosan is az Egyetemi Könyvtár feladatköre. A könyvtár Történeti Gyűjtemények Osztályának részét képező Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjteményben az alábbi gyűjteményestek különíthetők el dokumentumtípusok szerint: a dokumentumgyűjtemény, a történeti tárgyak gyűjteménye és a fotógyűjtemény. Egyik legfontosabb feladatunknak tekintjük az állományok egyes darabjainak mind részletesebb feldolgozását, tárgyszavazását, azaz a visszakereshetőség szavatolását és a kutatásokra való alkalmassá tételét. Ekképpen online adatbázisokban, katalógusokban tárjuk fel ezek vonatkozó adatait. Jelen tanulmányunkban a fotógyűjtemény használatához elengedhetetlenül szükséges online adatbázis bemutatását tűztük ki célul.

Az egyetemtörténeti fényképek gyűjteménye mind időben, mind térben széles spektrumban reprezentálja a Pécsi Tudományegyetem (PTE) és jogelőd intézményeinek múltját. A fotógyűjtemény kronológiai, intézménytörténeti és tartalmi-tematikus rendben fedi le az egyetem történetének különböző korszakait. A főbb tematikai egységek a következők:

- **Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem** (pozsonyi és pécsi időszak: összegyetemi rendezvények; épületek; rektorportrék)
- **Pécsi Tudományegyetem** (1950–1982 közötti időszak: összegyetemi rendezvények; rektorfotók; egyetemi épületek)
- **Pécsi Pedagógiai majd Pécsi Tanárképző Főiskola** (1948–1982 közötti időszak: főiskolai események, rendezvények fotói; főigazgatók, oktatók portréi; főiskolai épületek)
- **Janus Pannonius Tudományegyetem** (1982–1992 közötti időszak: összegyetemi rendezvények; rektorfotók; egyetemi épületek)
- **Pécsi Tudományegyetem** (2000-től folyamatosan: összegyetemi rendezvények; rektorfotók; egyetemi épületek)
- **Állam- és Jogtudományi Kar** (az Erzsébet Tudományegyetem időszakától napjainkig a karhoz kötődő események, rendezvények fotói; dékánok, oktatók portréi)
- **Általános Orvostudományi Kar** (az Erzsébet Tudományegyetem időszakától, a Pécsi Orvostudományi Egyetemen át napjainkig a karhoz kötődő események, rendezvények fotói; dékánok, oktatók portréi; egyetemi és klinikai épületek)
- **Bölcsészettudományi Kar** (az Erzsébet Tudományegyetem időszakától napjainkig a karhoz kötődő események, rendezvények fotói; dékánok, oktatók portréi)
- **Egészségtudományi Kar** (1990-től napjainkig a karhoz kötődő események, rendezvények fotói; dékánok, oktatók portréi; egyetemi épületek)

- **Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar** (1973-tól, a Pécsi Tanárképző Főiskola Közművelődési Szakcsoportjától mint jogelődötől napjainkig a karhoz kötődő események, rendezvények fotói; dékánok, oktatók portréi, egyetemi épületek)
- **Illyés Gyula Kar** (1977-től napjainkig a karhoz kötődő események, rendezvények fotói; dékánok, oktatók portréi; egyetemi épületek)
- **Közgazdaságtudományi Kar** (1975-től napjainkig a karhoz kötődő események, rendezvények fotói; dékánok, oktatók portréi; egyetemi épületek)
- **Művészeti Kar** (1992-től napjainkig a karhoz kötődő események, rendezvények fotói; dékánok, oktatók portréi; egyetemi épületek)
- **Pollack Mihály Műszaki és Informatikai Kar** (1970-től napjainkig a karhoz kötődő események, rendezvények fotói; dékánok, oktatók portréi; egyetemi épületek)
- **Természettudományi Kar** (1992-től napjainkig a karhoz kötődő események, rendezvények fotói; dékánok, oktatók portréi; egyetemi épületek)
- **Egyetemi Könyvtár** (az Erzsébet Tudományegyetem időszakától napjainkig a könyvtári rendezvények, események fotói; könyvtári igazgatók, dolgozók fényképei; könyvtári épületek, könyvtári enteriőrök; kiállítások)

Az Erzsébet Tudományegyetem időszakától máig folyik az egyetemi rendezvények megőrkítése. Az egyetemi hivatalos események – tanévnyitók, tanévzárók, szenátusi ülések, díszdoktoravatások, diplomaosztók, jogi és orvosdoktorok avatása, nemzeti ünnepeink egyetemi megünneplése, épületavatások, konferenciák, emlékülések – mind felbukkannak a fotókon. Jelentős csoportot képeznek a portrék és csoportképek, melyek elsősorban az egyetem vezetőit, a rektorokat és a dékánokat ábrázolják, de szép számmal találhatunk a gyűjteményben professzori, oktatói portrékat is. A hivatalos események mellett jelentős a hétköznapi egyetemi munkát bemutató fotók sora: ezek az oktatás, a gyógyító tevékenység, a diákélet, az egyetemi sport- és művészeti élet mindennapjaiba engednek bepillantást. Az egyetemi épületekről készült felvételek segítségével jól dokumentálhatóak az egyetemi épített környezet változásai.

A fényképgyűjtemény a fotótípusok alapján három nagyobb egységre bontható: *archív*, *adattári* és *digitális* fotódokumentumokra. Az *archív fényképek* körébe az eredeti, fekete-fehér és színes fotópapírra előhívott, pozitív nagyítások tartoznak. Mellettük a gyűjtemény részét képezik az *adattári fotók*, amelyek ma már jobbra fel nem lelhető, régi fényképek fotómásolatait jelentik. A papírképek többsége a törzsanyaghoz tartozó alapállomány része, de a folyamatos gyűjtés során is jelentős mennyiségű fotó került a gyűjteménybe. Különösen az állandó egyetemtörténeti kiállítás készítésének idején (2005–2010) folyt intenzív gyűjtőmunka, de jelentős mennyiségű anyag került át a könyvtár Egyetemi Archivumából is. Jelenleg az állományban 2856 darab archív és 148 adattári fotó található, továbbá az 1970-es évekből sok esetben a fotónegatív maradt fenn.

A *digitális fotógyűjtemény* kisebb része az archív fotóanyag digitalizálásának eredményeként került a gyűjteménybe. Számos esetben a tulajdonosok nem mondanak le az eredeti fényképekhez fűződő jogaikról, ilyenkor igyekszünk megállapodás keretében ezek digitalizált változatát megszerezni a gyűjtemény számára. A digitális fotódokumentumok

számbelileg nagyobb csoportját alkotják – a szkennelt dokumentumok mellett – a már kizárólag digitális technikával készült fényképek. Ilyen fotók – a készítésük egyszerűsödése miatt – igen nagy számban (kb. 3500 db), szinte naponta kerülnek a gyűjteménybe. Az egyetem valamennyi karán és intézményében folyik az egyetemi élet főbb eseményeinek, a kari és központi ünnepeinek, rendezvényeinek, konferenciáknak fotókkal is alátámasztott dokumentálása, valamint „a mindennapok” – az egyetemi diákélet, az itt folyó tudományos, oktató és gyógyító munka – megörökítése is. A digitális fotók forrása elsősorban a pécsi egyetem karai és intézményei, valamint az egyetemi újság (UNIVPécs) által létrehozott fotótárak, amelyekből átkérjük vagy lementjük a képeket. A Történeti Gyűjtemények Osztályának munkatársai is rendszeresen végeznek dokumentátori tevékenységet. Fontos feladat az egyetemi épületek változásainak képes dokumentálása is.

Az egyetem történeti képek feldolgozása – az anyagmennyiséget tekintve – igen időszerű volt, hiszen egy folyamatosan bővülő állományról van szó, amelynek szolgáltatása, kereshetősége a számarányok növekedésével egyre nehezebb. Az eKÉPEK (*Elektronikus Képadatbázis Pécsi Egyetemi Könyvtár*) adatbázis elkészítésére a Nemzeti Kulturális Alap Igazgatósága Múzeumi Kollégiuma által nyújtott, 2011-ben elnyert pályázati támogatás (800.000 Ft) révén került sor (*A Pécsi Egyetem történeti Gyűjtemény akadálymentesített képadatbázisának (eKÉPEK, azaz Elektronikus Képadatbázis Pécsi Egyetemi Könyvtár) elkészítése, valamint 1000 képrekord feldolgozása és feltöltése*). (1. kép) A pályázatot 2012 első félévében fejeztük be, majd ez év végén mutattuk be a nagyközönségnek.

Nemzeti Kulturális Alap

1. kép
A Nemzeti Kulturális Alap emblémája

A képadatbázis aktív használói egyrészt a Történeti Gyűjtemények Osztályának kutatói, akik egyúttal az egyetemi könyvtár mindenkori beiratkozott olvasói, másrészt külsős felhasználók. Az egyetem történetéből fakadóan – lé-

vén több városban is (Pozsony, Budapest, Pécs) székelt – a pécsi anyag a hazai és nemzetközi egyetem történeti kutatások figyelemre is számot tarthat. A Pécsi Tudományegyetem 2012-ben ünnepelte jogelődjének, a Pozsonyi Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem felállításának századik, 2013-ban pedig Pécsre költözésének kilencvenedik évfordulóját; így a képanyag feldolgozását e két jeles évforduló is ösztönözte. A képadatbázis online elérhetősége széles körű hozzáférést tesz lehetővé, a felsőoktatástörténet, várostörténet, vagy épp a professzori életutak kutatói mellett a történelem iránt általában érdeklődők is csemegékre bukkanhatnak a képgyűjteményben. Természetesen a gyűjtemény gondozói számára is nagy segítséget jelent egy-egy kutatói kérés teljesítésénél, valamint az időszaki kiállítások anyagának összeállításakor az átlátható, többszintű kereséseket biztosító adatbázis megléte.

A munkafolyamatok

A képadatbázis elkészítése több munkafolyamat összehangolását igényelte a könyvtár munkatársaitól. A képrekordok elkészítését, a metaadatok összeegyeztetését és egységesítését, valamint a képek szkennelését Dezső Krisztina és Schmelczér-Pohánka Éva

végezte. Az akadálymentesítésben vállalt, vakok számára készült leírásokat Csóka-Jaksa Helga és Jusztinger Antalné készítette. A képekkel kapcsolatos feldolgozó munkákban nagymértékben hagyatkoztunk Jusztinger Antalné négy évtizedes egyetemi dolgozó munkásságára, valamint a több mint 20 éves egyetemtörténeti múzeumi gyakorlatára és ismereteire, amelyekből pontos, a tárgyszavazás szempontjából fontos meghatározások születtek. Munkánkat nagyban elősegítette a Corvina-katalógusban a könyvészeti és egyéb dokumentumok feldolgozása során szerzett tapasztalatunk, amelyet a képi dokumentumok kötelezően vagy egyénileg rögzítendő adatainak meghatározásánál kamatoztattunk. A rendszer informatikai feladatait a Corvina-rendszer üzemeltetői (e-Corvina Kft. – Fülöp Endre) végezték Budapesten, a helyi informatikai koordinációs feladatokat Markó Tamás, a PTE Egyetemi Könyvtár informatikai főigazgató-helyettese fogta össze.

Természetesen már meglévő mintákat is kerestünk; tanulmányoztunk hazai és külföldi közgyűjtemények honlapjain található adatbázisokat is. Magyar mintaként a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Képtárház, a Magyar Digitális Képkönyvtár, a Debreceni Egyetem Elektronikus Archívum (DEA) Képtára és az Egri Bródy Sándor Megyei Városi Könyvtár képeslap- és fényképgyűjteménye szolgáltak. Külföldi példák is akadnak bőven, így a zürichi Eidgenössische Technische Hochschule (ETH) könyvtárának képgyűjteménye, a British Library Images Online, a New York Public Library Digital Gallery, a Pictures Australia, valamint a Library of Congress Flickr pilot.

A képadatbázis (eKéPEK) közvetlenül a honlapon,¹ továbbá a PTE Egyetemi Könyvtár,² valamint a Történeti Gyűjtemények Osztályának honlapjáról³ a Katalógus menüpontból érhető el. Az adatbázis teljesen nyilvános, bárhol szabadon hozzáférhető.

A katalógus Corvina-alapú rendszerben működik, mely a könyvek, folyóiratok mellett térképek, cikkek, hanganyagok és mozgóképi dokumentumok adatait is kezeli. Az internetes keresőfelületet ezért – elválasztandó a többi dokumentumtípustól – kizárólag a képgyűjteményben való kereshetőségre szűkítettük. Az önálló webfelületen lehetővé tudjuk tenni, hogy a rekordok leírása mellett a képi tartalmakat is megtekinthessék a felhasználók. (2. kép)

2. kép
Az eKéPEK adatbázis fejléce

Az eKéPEK adatbázisába eddig 1200 képrekord került fel, melyek feldolgozása – a minél részletesebb kereshetőség érdekében – az alábbi metaadatok megadásával történt:

1 <http://corvina.tudaskozpont-pecs.hu/WebPac.kep/>

2 <http://www.lib.pte.hu/>

3 <http://www.lib.pte.hu/tgyo/tgyo-klimo-konyvtar-katalogus>

Metaadatok – almezők szerint

- 001 Egyedi azonosító (Corvina)
- 100 Készítő/fényképész (adatokkal)
- 245 A kép címe
- 260 A készítés helye és éve
- 300 Darabszám, anyagnév
- 340 Minőség, méret, állapot
- 500 Megjegyzések
- 506 A gyűjteményi hely
- 518 A felvétel készítésének ideje és helye
- 520 Szöveges leírás vakoknak
- 533 Digitalizálási adatok
- 535 Az eredeti fénykép tulajdonosa
- 561 Egyedi megjelölések a fényképen (pecsét, kéziratos jegyzet)
- 583 Létrehozói/feldolgozói adatok
- 598 Gyűjteménynév [eKéPEK (PEK Pécsi Egyetem történeti Gyűjtemény Képgyűjteménye)]
- 600, 650, 651 Egységesített tárgyszó (személy-, személy- tárgymutató)
- 695 Egyedi tárgyszó
- 710 Közreműködő intézmény
- 852 A digitális fénykép tulajdonosa
- 949 Múzeumi leltári szám (a leltárkönyv alapján)

A képek visszakereshetőségét megkönnyítendő a személyneveket, a helyneveket és a tárgyszavazást egységes, a folyamatok háttérében tárolt, bővíthető adatbázis kezeli.

A rekordok megtekintésekor lehetőség van a mozaikos, a rövid és a hosszú példányadatok megjelenítésére is. A fényképek bélyegkép- (thumbnail), kisméretű kép-, illetve nagyított képformátumban is automatikusan betölthetők. A személyiségi jogokra tekintettel azokat a képeket, melyek nem kimondottan egyetemi hivatalos rendezvényeken készültek, és inkább személyes hangvételűek, képként nem jelenítjük meg, csak leírást adunk róluk, de eredetijük a könyvtár fotógyűjteményében bármikor megtekinthető. (3. kép)

3. kép
Szerzői jogi korlátozás alatt álló kép

A képeket 600 dpi felbontásban szkenneltük be, és TIF-, valamint JPG-fájlként is tároljuk, 2 terabájtos, NAS-rendszerbe kötve, a biztonsági másolatokat is őrző, hálózatra kötött merevlemezekon, így a dokumentumok minden engedélyezett munkagépről elérhetőek. A merevlemezek egyikét kizárólag archiválási célokra használjuk, annak anyagához nem nyúlunk. A Corvina-rendszerhez kapcsolódó „Dokumentumtár” számára kizárólag a JPG-fájlokat használjuk, amelyeket az egyes képrekordokhoz fűzve bélyegkép-

ként, előnézetként és nagyítva is le tudnak hívni a használók. Az archiváló merevlemezre automatikus mentéssel kerülnek fel az újonnan beszkenelt képfájlok.

A képek jogi védelme érdekében a PTE Egyetemi Könyvtár Történeti Gyűjtemények Osztálya logóját és az *eKéPEK (Pécsi Egyetemi Könyvtár)* feliratot helyeztettünk el „vízjelként”. (4. kép)

Jövőbeli feladatunknak tekintjük a teljes archív és adattári állomány feldolgozását a képkatalógusban, majd hozzákezdünk a digitális képek adatfelvételéhez. A specifikus használat érdekében szeretnénk a csoportképeken kereshetővé tenni a rajtuk szereplő személyeket. További fejlesztési lehetőségként kínálkozik még az arcfelismerés funkció használata a különböző képeken található azonos személyek beazonosítására. A katalógushoz továbbá egy e-mail címet is fogunk rendelni, hogy annak használói/kutatói részt tudjanak venni a feldolgozómunkában. Így, amennyiben valaki felismer egy általunk nem azonosított személyt/helyszínt stb., jelezni tudja nekünk, és mi azonnal kiegészítjük, tökéletesítjük az adatbázisunkat.

Az elmúlt évben egy önkéntes munkatársunk, Czirják Márton, a Pécsi Tudományegyetem informatikus-könyvtár szakos hallgatója segítségével szinte az összes, papíralapú fényképünket beszkeneltük, és a fentiekben említett két fájlformátumban lementettük, archiváltuk. Az idei évben pedig igyekszünk minél több dokumentumot részletesen feldolgozni és elérhetővé tenni az adatbázisban.

4. kép
A PTE Egyetemi Könyvtár Történeti Gyűjtemények Osztálya logója